

Politický systém společnosti a mechanismus jeho fungování

- 1) Charakteristika politického systému**
- 2) Struktura politického systému**
- 3) Klasifikace politických systémů**

1) Charakteristika politického systému

- Politický systém je nástrojem výkonu politické moci ve společnosti.
- Jeho prostřednictvím vykonává určitý subjekt (jednotlivec, skupina lidí, politická strana, koalice politických stran) politickou moc.
- Politický systém je možno považovat za subjekt organizace a řízení společnosti.
- Politický systém vzniká se vznikem státu.
- Každý stát má určitý politický systém.
- Bez politického systému nemůže existovat jakýkoliv stát. (Somálsko, Rwanda, ale i země bývalé Jugoslávie atd.)

Politický systém společnosti

Definice politického systému - jedna z možných:

Politický systém - je celistvý komplex politických organizací a institucí, politických a právních norem, politických vztahů, politického vědomí a vzorců politického chování, jejichž prostřednictvím je ve společnosti vykonávána politická moc a zajišťována existence společnosti.

Všechny politické systémy se vyznačují tím, že:

- a) Mají politickou strukturu - v rámci níž existují všeobecně uznávané vztahy
- b) Jakýkoliv politický systém plní ve společnosti tytéž základní funkce (demokratický stát, totalitní stát)

Politický systém společnosti

- c) Žádná z funkcí politického systému není vykonávána pouze jedním prvkem jeho struktury.

Charakteristické znaky politického systému

- a) existuje zákonodárce (legislativa)
- v demokratické společnosti je periodicky volen na základě všeobecného volebního práva.
 - může jím ale být i jednotlivec – většinou totalitní státy.
- b) stát disponuje výkonnou mocí (exekutivou)
- existuje fungující státní správa tvořena systémem různých úřadů
- c) existuje nezávislé soudnictví

Politický systém společnosti

2) Struktura politického systému

- a) institucionální podsystém
- b) strukturně-organizační podsystém
- c) funkcionální podsystém
- d) komunikativní podsystém

ad a) institucionální podsystém

- politické organizace a instituce
- *stát se soustavou státních orgánů*
- *politické strany a politická hnutí*

Politický systém společnosti

- **zájmové a nátlakové skupiny**
- **občanské iniciativy**
- **základem politického systému je občan**
- **politické instituce ztělesňují a odrážejí zájmy občanů - voličů zpravidla zformulované v programu a v cílech, které chtějí dosáhnout**

ad b/ strukturně-organizační podsystém

- **vzájemné uspořádání prvků politického systému a vztahů mezi nimi**
- **existují vzájemné vztahy mezi institucemi a občanem**

Politický systém společnosti

- vztahy uvnitř politického systému jsou regulovány normami různého stupně obecnosti

(Ústava, zákony, normy činnosti politických stran, stanovy atd.)

- vzájemné vztahy mezi institucemi a občanem se promítají v politickém režimu
- *Politický režim* - souhrn metod, mechanismů a prostředků, které vládnoucí politický subjekt využívá při výkonu moci (otevřeně nebo skrytě)
- uplatňovaný politický režim - stupeň rozvoje demokracie a reálný politicko-právní status občanů
- vztah politický systém a politický režim

Politický systém společnosti

ad c) funkcionální podsystém

➤ *funkce vstupní*

- politická socializace a obsazování politických rolí
- formulování politických zájmů
- spojování a sjednocování politických zájmů

➤ *funkce výstupní*

- vytváření pravidel (zákony, jiné normy) a jejich využívání, eventuálně vynucování

Politický systém společnosti

ad d/ komunikativní podsystém

- komunikace mezi jednotlivými prvky politického systému
- zpětná vazba - znát důsledky politických rozhodnutí – možnosti získávání informací (demokratický a totalitní systém)
- velmi důležité pro fungování politického systému - podcenění může znamenat vážné problémy ve fungování politického systému nebo i jeho destrukci (nejen v totalitních režimech)

Politický systém společnosti

3/ klasifikace politických systémů

Existují různá kritéria dělení politických systémů.

Mezi základní patří dělení:

- a) podle způsobu výkonu politické moci
- b) podle uspořádání vztahů a funkčních vazeb mezi mocí výkonnou, exekutivní a soudní

a) podle způsobu výkonu politické moci

- demokratické
- nedemokratické

Politický systém společnosti

Demokratický politický systém

- charakteristické dělení moci na zákonodárnou, výkonnou a soudní
- formování jednotlivých složek moci na základě demokratických pravidel, daných ústavou a zákony
- exekutiva zabezpečuje naplňování přijatých zákonů (prezident, vláda, orgány státní správy a samosprávy)
- dodržování a respektování zákonů státními organizacemi a institucemi
- nezávislá justice (systém soudů, včetně ústavního)

Politický systém společnosti

Nedemokratický politický systém

- dominantní postavení jedné složky moci, přičemž ostatní složky systému mohou více méně vykonávat vůli vládnoucí složky

(např. v Německu - Hitler - parlament schvaloval jakékoliv zákony, Československo po únoru 1948 - rozhodovalo vedení KSČ o všem - Národní shromáždění i vláda pouze plnily rozhodnutí vedení KSČ, soudy - výše trestů - bezpečnostní pětka, různé)

rozhraní mezi demokratickým politickým systémem a nedemokratickým není ostrá hrana, přerod demokratického systému v nedemokratický může být postupný a nenásilný

Politický systém společnosti

- nedemokratický politický systém může být zcela zjevný nebo i skrytý - formálně demokratický (Československo)

b) podle uspořádání vztahů a funkčních vazeb mezi mocí výkonnou, exekutivní a soudní

Podle toho, který s prvků politického systému je dominantní – význam způsobu volby nebo ustanovení hlavy státu.

Základní typy:

- prezidentský systém, neoprezidentský systém
- systém parlamentní demokracie, systém parlamentní monarchie

Politický systém společnosti

Prezidentský politický systém

- politický systém USA je považován za klasický prezidentský systém
- prezident je volen přímo – tomu odpovídají i jeho pravomoci
- vychází se s premisy, že jeho pravomoci jsou přímo odvozeny od vůle voličů, kteří jej zvolili v přímé volbě
- vláda není sestavována na základě výsledků parlamentních voleb, ale sestavuje ji prezident sám – Kongres má právo se vyjádřit ke členům vlády
- v čele vlády stojí prezident, vláda je poradním orgánem, nerozhoduje hlasováním jako u nás

Politický systém společnosti

- v tomto systému je prezident nazýván silným prezidentem
- v řadě případů má právo veta i proti rozhodnutí Kongresu
- tyto pravomoci i v praxi využívá
- výrazné pravomoci má i ve vztahu k ozbrojeným silám a jejich použití v zahraničí

Existuje i celá řada různých modifikací prezidentských systémů – např. Rusko

V některých politických systémech je prezident volen přímo, ale nelze je považovat za klasický prezidentský systém – např. Polsko, Slovensko atd.

Politický systém společnosti

Ani u nás, pokud by došlo k přímé volbě prezidenta by bez kardinální změny Ústavy a výrazných změn pravomocí prezidenta nebylo možno hovořit o prezidentském systému.